

Вёскі, якія знікаюць: апошнія жыхары

ПЕСНІ, ПТУШКІ, СУСЕДЗІ

або Аграсядзіба, якая не дае паміраць вёсцы

Як жа прыемна бывае: заехаць, здаецца, на край зямлі, у куток паміж лясамі і балотамі, дзе ў маленькай вёсачцы засталася адзіная карэнная жыхарка, і ўпэўніцца, што нашу газету ведаюць і чытаюць. У 82-гадовай Марыі Лук'янаўны Сіплівай на тумбачцы цэлы стос газет, сярод якіх і «Звязда». Аказваецца, дачка выпісвае, часта маці прывозіць нешта цікавае пачытаць. Сама пенсіянерка таксама выпісвае тры выданні, потым дзеліцца з дачкой. Такі вось абмен інфармацыяй. Адзіны сусед бабулі Мані, гаспадар тутэйшай аграсядзібы Сяргей Сідарук сказаў: «Анатоль Кляшчук здымаў наш палявы савіны лагер, так што, можна сказаць, на старонках «Звязды» бывалі».

РОДНЫ КУТ

Марыя Лук'янаўна нарадзілася тут, у Залессі, у 1937 годзе. Калі пачалася вайна, ёй ішоў чацвёрты год. Першы ўспамін дзяцінства — як ехалі з бацькамі на падводзе з клункамі, скрынямі. Выезджалі з вёскі, а дарослыя азіраліся і плакалі, бо хаты гарэлі. Тады не разуме-ла, што робіцца, потым з расказаў бацькоў даведалася пра вясковую бяду. Залессе стаіць у лесе, побач Белавежская пушча. Жыхароў акупцыяныя ўлады адсюль высялялі прымусова. Вось і ім паступіў загад да такога і такога дня выехаць з сем'ямі і пажыткамі ў іншае месца. Вядома, людзі спадзяваліся на лепшае, думалі, можа, вайна скончыцца, што-небудзь памяняецца, вернуцца ў свае мясціны. Але як толькі выехалі на дарогу, хаты запалалі. Карны атрад сваю работу ведаў, праводзіў зачыстку лясных угоддзяў, падароны Герынгу, старанна. Яшчэ, відаць, баяліся чужынцы, што ў гэтых пустых вёсках могуць пасяліцца партызаны. І вёскі палілі датла.

Людзі з Залесся выехалі аж у Ваўкавыскі раён. Там і перабылі ўсю вайну. Потым сталі раз'язджацца хто куды. Некаторыя вярталіся ў родныя мясціны, будавалі жытло наноў, нехта рызыкаваў пашукаць шчасця ў іншых мясцовасцях. Так і бацька Марыі Лук'ян павёз сям'ю ў Літву. Там яна пайшла ў школу, пражылі ў літоўскай вёсцы каля 10 гадоў, а потым, калі сталі арганізоўваць калгасы, бацькі прынялі рашэнне вяртацца на радзіму. Усё роўна цягнула на бацькаўшчыну — так цяпер лічыць сталая жыхарка Залесся. Прыехалі, паставілі хату, сталі жыць. Тут Марыя ў 18 гадоў выйшла замуж. Праўда, і яны з маладым мужам адзін час падаліся ў Мінск, працавалі там, думалі стаць гараджанамі. А потым неяк у адзін дзень сабралі рэчы і прыехалі ў сваю вёску, з часам пабудавалі хату, у якой яна жыве і цяпер. У гэтай хаце з мужам выгадалі дзвюх дачок. Цяпер у яе не толькі праўнукі, ужо і прапраўнучка ёсць. Але ўжо 25 гадоў, як Марыя Лук'янаўна адна: муж хварэў на сэрца,

вось і пакінуў яе рана ўдавой. Працавалі на калгаснай ферме, як і ўсе ў гэтай вёсцы. Ферма была, значыць, і работа была.

Змалку рабіла з маці на калгасных палях. Згадала раптам, як падлеткам дапамагала маці садзіць кукурузу квадратна-гнездавым спосабам. У полі была як сябе помніць. А потым, дарослай ужо, пайшла даяркай, муж глядзеў цялят, летам пасвіў іх. Трэба было ж яшчэ сваю гаспадарку дагледзець, значыць, накасіць травы на ферму і частку яе — для сваіх дзвюх кароў. Таму Марыя, закончыўшы ранішнюю дойку, бегла ў поле пасвіць цялят, а гаспадар ішоў касіць. І так ледзь не ўсё лета. Але тады ўсё паспявалі, цяжкай гэта работа асабліва не здавалася, так усе жылі.

АДНА НА ЎСЁ СЯЛО

Цяпер яна засталася адна з вясцоўцаў. Праўда, дачкі, адна з якіх жыве ў райцэнтры, другая ў іншай вёсцы, прыязджаюць часта. У доме ўсё зробяць, зімой і дроў, і вады наносяць, застаецца толькі ў хаце сваю няхітрую гаспадарку справіць. Калі б не сусед, які з'явіўся з адкрыццём аграсядзібы, дзеці ўжо ўгаварылі б Марыю Лук'янаўну пераехаць да іх, лічыць старшыня Велікасельскага выканкама Таццяна Навіцкая. А так яна ўжо як быццам не адна, людзі побач. У сядзібу часта госці прыязджаюць.

Яшчэ да нядаўняга часу было ў Залессі дзве пастаянныя жыхаркі: баба Маня і баба Валя. Ды траўма Марыі стала прычынай ад'езду суседкі Валянціны.

Летась Марыя Лук'янаўна аступілася і атрымала пералом нагі. Зразумела, было доўгае лячэнне, косці ў гэтым узросце зрастаюцца павольна. На час лячэння, вядома, дзеці яе не пакінулі адну ў хаце, забралі ў гарадскую кватэру. Суседка не захацела быць адна, таксама з'ехала да дзяцей у Кобрын, ды і засталася там. А Марыя Лук'янаўна перазімавала ў гарадскіх выгодах і вярнулася ў родную хату.

Цяпер яна чытае газеты, глядзіць тэлевізар, чакае родных і сваіх суседзяў, якія сталі нібы сваякі.

Марыя СІПЛІВАЯ.

Кажа: «У мяне ўсё ёсць, што трэба. Аўтакрама два разы ў тыдзень прыходзіць. І такія ўжо добрыя ў нас і прадавец, і вадзіцель, каб вы ведалі. У хату самі прыйдуць, усё прынясуць. А калі выйду па пакупкі, то і правядуць, і падтрымаюць. Прывозіць той аўтамагасін усё чыста, што толькі душа жадае. Паштальён раз на тыдзень газеты прывозіць, мы так дамовіліся, не ездзіць жа штодня да мяне адной. А я тады газеты паступова чытаю, — працягвае пенсіянерка. — А ранічкай та мяне Сяргей альбо Насця (суседзі. — **Аўт.**) зазіраюць: як я тут, як маё здароўе, пацікавацца. О, яны добра мяне глядзяць. Сярожа і вады, калі трэба, прынясе. А зімой, бывае, я яшчэ сплю, ён ужо снег да хаты прачысіць. Вось шкарпэткі ім калі звязу альбо нават гасцям іхнім падару».

ЗАПАТРАБАВАНЫЯ ПЕСНІ

У свае 82 гады Марыя Лук'янаўна вяжа нават без акулераў. Ходзіць яна з кіёчкам, але нешта стараецца рабіць на агародзе, словам, без справы не сядзіць.

Даведаўшыся ад старшыні сельскага Савета пра вакальныя здольнасці Марыі Лук'янаўны, задаю пытанне пра песні. Яна спачатку сарамліва адмахваецца, потым шыра ўсміхаецца: «Вой, цяпер у кожным інтэрнэце нашы з Валяй песні. Знаходзяцца аматары тут запісаць нас, а потым у той самы інтэрнэт і памяшчаюць», — гэта яна пра сваіх суседзяў — гаспадароў аграсядзібы.

Паводле слоў кіраўніка мясцовай улады Таццяны Навіцкай, менавіта брастаўчане не далі канчаткова зачухнуць вёсцы з характэрнай назвай Залессе. У свой час гэтыя прыгожыя мясціны на ўскрайку вядомага балота Дзікое прыкмеціў Сяргей Сідарук з Брэс-

ЗАЛЕССЕ,
ПРУЖАНСКИ
РАЁН

збу-фэст» яна згадала, але сціпла прамаўчала, што яна там была адной з зорак, бо выступіла з песняй, якую публіка ўспрыняла вельмі нават прыязна. А яшчэ Залессе праславілася правядзеннем савіных лагераў, калі сюды прыязджалі арнітолагі і аматары жывой прыроды з розных краін назіраць за птушкамі. Балота Дзікое многія ведаюць як тэрыторыю пражывання вяртлявай чаротаўкі. Цяпер дзякуючы гучным экалагічным мерапрыемствам пад эгідай «Залесся» яго сталі ведаць як месца пасялення барадатай куга-каўкі. Адзін з такіх савіных лагераў і здымаў калега Анатоль Кляшчук («Звязда» за 2 красавіка 2014 г. — **Аўт.**).

НОВЫЯ ПРАЕКТЫ

Аграсядзіба развіваецца, праводзіць новыя праекты, сустракае новых гасцей. А побач з'явілася яшчэ адна. Дзве суседнія хаты набыла Наталля Грыцко з Брэста і ўладкоўвае тут яшчэ адну сядзібу, якая спецыялізуецца на вырабе чорна-глянцавай керамікі. У іх і падворак аздаблены адпаведным чынам. Праходзілі пленэры майстроў керамікі. Праўда, Грыцко бываюць тут наездамі, а Сідарукі жывуць пастаянна.

Цяпер яны ўсе разам думаюць, як працягнуць даволі папулярны ў Польшчы турыстычны маршрут «Белы бусел», які праходзіць па той бок граніцы. Тут жа граніца зусім побач: калі ўладкаваць яшчэ адну нітку маршруту, захапіць цікавікі балот Дзікое і Шарашова — мястэчка на былым каралеўскім тракце — можа атрымацца даволі захапляльнае падарожжа.

Старшыня сельскага Савета ганарыцца, што на іх тэрыторыі функцыянуюць такія самабытныя аграсядзібы, якія займаюцца экалагічнай, асветніцкай і культурніцкай работай:

«Цікавыя людзі, яны пакінулі горад, перасяліліся ў аддаленую вёску, не ўсе іх разумеюць. Мне аднойчы Сяргей сказаў, што і ў нас некалі надыдзе мода на пражыванне бліжэй да прыроды. Толькі баюся, што не скоро прыйдзе гэты час...» — заўважыла Таццяна Навіцкая.

А на маё пытанне, ці не шкада яму выгод цывілізацыі, ад якіх адмовіўся, Сяргей Сідарук сказаў так: «Цяпер, калі цывілізацыя перамясцілася ў інтэрнэт, шкадаваць няма чаго. А тут наогул самае лепшае месца».

Вось так і Марыя Сіплівая лічыць, што Залессе — месца самае лепшае на свеце, таму і не едзе нікуды.

Святлана ЯСКЕВІЧ.

Памяць

САЎІНФАРМБЮРО АНЛАЙН

Сучасныя тэхналогіі дапамагаюць вяртаць імёны, знаходзіць звесткі пра блізкіх, якія прапалі ў гады Вялікай Айчыннай вайны, збіраць даследчыкам інфармацыю пра падзеі таго часу. Сёння, каб папрацаваць з ваеннымі дакументамі, якія захоўваюцца ў Расіі, зусім не абавязкова ехаць да суседзяў.

Расійская Прэзідэнцкая бібліятэка, якая размяшчаецца ў Санкт-Пецярбургу, прапанаваў пазнаёміцца з унікальнымі дакументамі, фатаграфіямі, відэамагнетырамамі, што распаўсюджваюць пра другую сусветную вайну, на партале арганізацыі ў калекцыі «Памяць аб Вялікай Перамозе». У электронную калек-

цыю ўключаны афіцыйныя дакументы, фота і кінахроніка, газеты ваеннага часу, кнігі, біяграфіі, сведчанні ўдзельнікаў баявых падзей, іх дакументы. У тым ліку тут можна знайсці дакументы, якія расказваюць пра аперацыю «Баграціён».

22 чэрвеня 1944 года Чырвоная Армія правяла разведку боем, а на наступны дзень пачалася знакамітая аперацыя. Пра тое, што адбывалася ў тыя дні, сведчаць звесткі Савецкага інфармбюро, зборнік якіх даступны на вышэйзгаданым партале. Ужо 27 чэрвеня 1944 года паведамлялася: «Паўднёва-заходней горада Віцебск нашы войскі завяршылі ліквідацыю акружанай групойкі праціўніка... З прычыны адчайнага супраціўлення большая частка акружаных

нямецкіх войскаў была перабітая нашымі войскамі; пры гэтым праціўнік пакінуў на полі боя больш за 20 000 тупаў. Рэшткі гэтых дывізій прынялі ультыматум Савецкага камандавання аб капітуляцыі, скончылі супраціўленне і склалі зброю. Па папярэдніх даных, здалося ў плен звыш 10 000 нямецкіх салдат і афіцэраў».

Шмат звадак ішло пра дзейнасць партызанаў, так Саўінфармбюро паведамляла: «Некалькі партызанскіх атрадаў, якія дзейнічаюць у Баранавіцкай вобласці, у маі пусцілі пад адхон 27 нямецкіх воінскіх эшалонаў і ўзарвалі звыш 1000 рэек. Разбіта 25 паравозаў, 52 вагоны з войскамі і 120 вагонаў і платформаў з рознымі ваеннымі грузамі. Партызаны ўзарвалі 10 шасэйных

мастоў і выразалі 19 кіламетраў тэлеграфна-тэлефоннай лініі сувязі. У баях з нямецкімі захопнікамі забіта 800 і паранена больш за 700 гітлераўцаў».

Таксама на партале можна знайсці лічбавыя копіі партызанскіх газет і даведацца з іх, якую работу вялі партызаны, каб не дазволіць ворагу, які адступіў, ператварыць беларускія землі ў пустыню. Па ўсёй тэрыторыі краіны ствараліся лясныя лагеры для мірных жыхароў, якія ахоўваліся партызанамі, таксама лясныя салдаты стараліся ўберагчы вёскі ад спаленняў, не дазволіць сагнаць людзей на прымусовыя работы ў Германію, вялі агітацыйную работу сярод насельніцтва.

Падрыхтавала Алена ДЗЯДЗЮЛЯ.